

ALANYA HEP ÜNİVERSİTESİ
ENGELLİ ÖĞRENCİ BİRİMİ

PANDEMİDE GÖRMEYENLER

Moderatör

Dr. Erdem Demir
Alanya Patika Derneği

Panelistler

Prof.Dr. Ali Ekrem ÖZKUL

Alanya HEP Üniv. Rektörü(V)

Dr. Engin YILMAZ

Boğaziçi Üniversitesi
GETEM Direktörü

Sarper ARIKAN

Akdeniz Üniversitesi Mobil
ve Bilgisayar Dest.
Teknolojiler Ofisi
Koordinatörü

Çevrimiçi Panel

Özet Raporu

3 ARALIK, 2020, ALANYA

PANDEMİDE GÖRMEYENLER

3 Aralık 2020 tarihinde Dünya Engelliler Günü etkinlikleri çerçevesinde Alanya HEP Üniversitesi ve Patika Derneği paydaşlığında “Pandemide Görmeyenler” teması ile pandemi sürecinde en dezavantajlı gruplar arasında olan görmeyen öğrenenlerin eğitim sorunlarının ele alınması amacıyla, çevrimiçi panel etkinliği düzenlenmiştir. Moderatörlüğünü Dr. Erdem Demir’in üstlendiği etkinlikte, Alanya HEP Üniversitesi Rektörü Prof.Dr. Ali Ekrem ÖZKUL “Pandemi Sürecinde Engelliler ve Yükseköğretim, Kurumsal Hazır Bulunurluk”; Boğaziçi Üniversitesi Görme Engelliler Teknoloji Merkezi Direktörü Dr.Engin YILMAZ, “Görmeyenler İçin Erişilebilir İçerik Geliştirme”; Akdeniz Üniversitesi Mobil ve Bilgisayar Destekli Yardımcı Teknolojiler Ofisi Koordinatörü ve Engelsiz Erişim Derneği bilişim ekip üyesi: Sarper ARIKAN, “Görmeyenler İçin Web Erişilebilirliği” konularında görüşlerini paylaşmışlardır. Etkinlik üniversitenin sosyal medya hesaplarından görsel, işitsel ve betimsel olarak duyurulmuştur.

ÖZET

Ali Ekrem Özkul Uzaktan eğitimin temelinde olan dijital teknolojiler eğitim ve öğretimin etkililiğini ve verimliliğini geliştirme yönünde çok önemli fırsatlar sunmaktadır, ancak bunun için öncelikle donanıma sahip olunması ve internet erişimi gereklidir, aksi halde dijital uçurumların genişlemesi kaçınılmazdır, nitekim pandemi sürecinin bu konudaki olumsuzlukları artırmıştır. Erişilebilirliğin yanında diğer anahtar kavram “etkileşim”dir. Esas olarak (öğrenen-öğrenen), (öğrenen-öğreten) ve (öğrenen-kaynaklar) arasında etkileşim türleri söz konusudur. Görmeyenler açısından ise etkileşimin gerçekleşebilmesi için öncelikle görmeyen öğrencilerin ekran içeriğine dijital teknolojiler yoluyla erişebilmelerinin sağlanması gerekmektedir.

YÖK’ün üniversitelerin engelsiz olması yönünde başlattığı “Engelsiz Üniversite Bayrak Ödülleri” fiziksel erişimden daha çok eğitim erişimine yönelik olmalıdır. Yükseköğretim kurumlarında öğrenim gördüğü belirtilen 57bin üzerindeki engelli öğrencinin daha iyi analiz edilmesi ve engel grup ve düzeylerine göre belirlenmeli kurumlara bu öğrencilerin özel gereksinimlerinin karşılanması yönünde bilgi sağlanmalıdır. 2019 yılında engelliler destek önlisans programlarının açılmasının yerinde bir karardır, ancak bu bölümlerin mezunlarının istihdamı yönünde de girişim yapılması bu bölümleri anlamlı ve tercih edilir kılacaktır.

Anadolu Üniversitesi tarafından 2011 yılında düzenlenen ve YÖK Engelli Öğrenci Komisyonu tarafından desteklenen çalıştayın ve kitapçığın konusu olan “Herkes için Tasarım” yaklaşımının tasarımıyla ilgili fakülte ve bölümlerde yansıtılması konusunun tüm üniversitelere iletilmiş olmakla birlikte konunun takip edilmediği görülmektedir. Herkes için tasarım konusu “kapsayıcılık” gibi önemli bir konuyla ilgilidir ve dil, din, ırk, cinsiyet farkı gözetmeksizin eğitimin herkes için, özellikle özel gereksinimli bireyler için erişilebilir olmasıdır. Öte yandan , görmeyenler açısından Braille bilmek çok önemlidir ne kadar bilindiği ve kurumlarda ne ölçüde ve nasıl dikkate alınması gerektiğinin yanında görmeyen öğrenenlerin sahip olması gereken teknolojik donanımların neler olduğu soruları erişilebilir eğitim açısından önem taşımaktadır..

Sarper ARIKAN: Web erişilebilirliği ve mobil erişim günümüzde özellikle Covid-19’la birlikte çok önem kazanmıştır. Gerek e-devlet üzerinden tüm ihtiyaçların giderilmesi, gerekse uzaktan eğitim materyallerine ulaşılabilirlik konusunda ciddi anlamda bir ihtiyaç ortaya çıkmış olması erişilebilirlik tanımının farklı bir boyutu olan evrensel tasarımı ön plana çıkarmıştır. Dünya genelinde geçerliliği olan Web Content

Accessibility Guide - Web Erişilebilirlik Rehberi kriterleri mevcuttur. Bu kriterler içinde “algılanabilirlik”, “anlaşılabilirlik”, “işlem yapılabilirlik”, “sağlamlık” gibi farklı düzeylerde erişilebilirlik aşamaları ve ilkeleri vardır. Web erişilebilirliği esasen “kapsayıcılık anlamında herkesi kapsmalıdır ve her web sitesinin tüm bireyleri kapsayan bir web erişilebilirlik uygulaması gerçekleştirilmesi gereklidir. Ancak web erişilebilirliği konusunda açık bir mevzuat bulunmamaktadır. Bir web sitesinin erişilebilirliği mevzuat çerçevesinde dile getirilmelidir. Her ne kadar kişi, kurum ve kuruluşlar tarafından web erişilebilirliğinin sağlanması için yüksek maliyet ve personel eksikliği dile getirilmekte ise de; bu sebeplerin altında yatan web erişilebilirliği mevzuatının olmamasıdır. Bu konuda bir mevzuat oluşturulurken veya sorunlara çözümler üretilirken engelli bireylerin paydaş olarak sürece dahil edilmesi önemli bir unsurdur. Ayrıca bu sorunlara çözüm olabilmesi açısından web erişilebilirlik sertifikasyon programları etkili olabilir. Web erişilebilirlikle ilgili standartlar belirlenerek bu konuya önem veren kişi ve kurumlar sertifikasyon programına tabi tutulabilir veya bununla ilgili birtakım yaptırımlar getirilebilir. Aynı zamanda üniversitelerde web erişilebilirliği konusuna, başta bilgisayar mühendisliği olmak üzere mühendislik bölümlerinde daha fazla önem verilmesi gereklidir. Örneğin bilgisayar mühendisliği programında verilen “kullanıcı deneyimi” isimli dersin içinde web erişilebilirliği konusu genellikle yoktur ve bu çok büyük bir eksikliklerdir. Web erişilebilirliği herkes içindir ve sadece engelliler için bir kavram olmamalıdır. Bu açıdan konu evrensel tasarım temelinde düşünülmelidir.

Braille kullanımı görme engellilerin hem eğitim hem de yaşamlarının her noktasında işlerini kolaylaştıran çok önemli bir araçtır. Braille ile bir içeriği oluşturduğunuz anda çok daha kolay bir şekilde yapmak istediklerinizi yapabiliyorsunuz. Materyali anlayarak ve hissederek okuma ancak Braille ile olabilir ve görme engelli bireylerin hem eğitim hem de eğitim sonrası hayatına entegre etmesi gereken bir olgudur. Bugün üretilen birçok sistemde bir çok farklı çözüm sunulsa da Braille çok daha basit ve çok daha az maliyetle hayatı erişilebilir kılmaktadır. Özel eğitimde çalışan uzmanlar Braille’e daha çok önem vermelidirler. Braille kullanılmadığı zaman görme engellilerin sorunları tamamen işitme üzerine yöneltilmiş oluyor. Fakat bu noktada görme engelliler için çok önemli olan dokunma unsuru ortadan kaldırılmış oluyor ve bu da öğrenmeyi zorlaştırıyor.

Dr.Engin Yılmaz: Erişilebilirlik engelli bireylerin tek başına bir şeyleri yapabilmesi ile ilgilidir ve erişilebilirlik sorunu sistematik bir şekilde çözümlenmelidir. Örneğin bir belge aşağıdaki basit işlemlerle erişilebilir kılınacaktır; 1-Resimlere alt açıklama eklemek (bunun için resimlerin altına alternatif açıklamalar eklemek doküman oluşturma programlarında kendinden var olan ve kolay bir işlemdir) 2-Tabloların başlık satırlarını tanımlamak (tablolarda başlık satırı tanımlamak, yine tabloda ekle menüsüne girilerek bağlantılar alt menüsünde yer işaretine tıkladığında tablonun başlık satırı tanımlanmış olur ve böylece erişilebilir bir tablo oluşturulabilir). 3-Yazı içerisindeki bölümlerin hiyerarşik olarak başlıklandırılması (Birçok sitede başlıklar vardır. Fakat buradaki önemli olan unsur algılanabilirlik ve anlaşılabilirlik farkına dikkat etmektir. Yardımcı teknolojilerin bunu başlık olarak algılayabilmesi için “heading tag” (başlık etiketi) verilmesi gereklidir. “Heading tag” vermek için giriş sekmesinde stillere girilerek başlık 1 seçeneğini seçmek ve bu şekilde devam ederek metin içi başlıkları tanımlamak belgenin erişilebilir olmasını sağlamaktadır. Bunların yanında bağlantıları etiketlemek de yine görme engelliler bağlantılar arasında gezerken belgenin daha kolay erişilebilir olmasını sağlamaktadır. Bu alternatif açıklamalar olmaz ise ekran okuyucular siteyi tanımlayamadan okumaktadır. Bu alternatif açıklamalar eklendiği

zaman görmeyenlere yapılan açıklama, görebilenlerin karşısına çıkmazken, görme engellilerin ekran okuyucuları bu metinleri açıklayabilmektedir. Bu kolay yöntemlerin uygulanması evrensel tasarım, yani herkes için tasarımın bir boyutunun tamamlanmış olması anlamına gelmektedir. Bu şekilde bir belge çok kolay bir şekilde erişilebilir yapılabilir. Word ile yapılan bu örnek aynı şekilde sosyal medyada ya da excel dosyalarında da yapılabilir. Yukarıda örneklenen dört basit adımla aslında herkes tarafından erişilebilir belgeler metinler, resimler oluşturabilir.”

Braille denildiği zaman sadece fiziksel etiketlemeler değil aynı zamanda Braille ekranları da düşünülmelidir. Braille ekranlarındaki en büyük sorun günümüze kadar maliyetler iken günümüzde maliyetler düşmeye başlamıştır. Fakat Braille bilen kişi sayısının çok az oluşu maalesef görme engellileri tek taraflı (işitsel) eğitime yöneltmektedir. Bunun çözümü Braille ekranların ve Braille ile oluşturulmuş materyallerin yaygınlaştırılarak, görmeyen bireyleri Braille öğrenmeye yönlendirmektir. Teknolojik donanım olarak neler gerektiği konusunda 3B (Braille, Beyaz Baston ve Bilişim) olarak özetlenebilir. Beyaz baston başka bir eğitim gerektiren durumdur. Engelliler için erişilebilirliğin sağlanabilmesi için temelde bilişim konusunda çaba sarf edilmesi çok önemlidir. Bir görme engellinin en temelde bilişim açısından bilişim okuryazarlığını kazanması gerekmektedir. Bu da en basit noktada bir kitabı, bir siteyi okumayı biliyor olması demektir. Ayrıca hayatının kolaylaşması için bilişim ve Braille’i birleştirmesi gerekmektedir. Bu da en temelde ekran okuyucu destek sistemini kullanmayı öğrenmesi anlamına gelir. Bu konuda engelliler de bilinçlendirilmelidir.

Sonuç

İçinde bulunduğumuz pandemi sürecinde eğitimin görsel boyutunun daha da artmış olması eğitime erişim konusunda en dezavantajlı grupların başında gelen görmeyenler ve azgörenler açısından dijital uçurumların genişlemesi anlamına gelmektedir. Dijital teknolojiler yoluyla bu dezavantajları giderecek çözümler sağlanabilmekle birlikte görmeyen ve azgörenlerin gerekli teknolojik donanıma ve yazılımla sahip birlikte kullanımına da hazır olmalıdırlar. Braille alfabesini bilmek ve kullanmak yanında bilişim okuryazarlığı görmeyen ve azgörenen öğrenenler için erişilebilirliğin temel taşlarıdır. Ayrıca öğrenme malzemelerinin ve ortamlarının da “herkes için tasarım” yaklaşımı dikkate alınarak tasarlanması eğitime erişilebilirliği kolaylaştıracaktır.

Bu panelde görmeyen ve azgören bireylerin eğitimlerini uzaktan almalarını kolaylaştıracak pratik çözümlerin neler olabileceği yanında kalıcı çözümlerin de neler olabileceği tartışılmıştır. Etkinlik, bu tür toplantıların devam etmesi yanında iyi uygulamaların gerçekleştirilmesi ve sonuçlarının paylaşılması temennisi ile son bulmuştur.